

KULTURÁLIS
ÖRÖKSÉGVÉDELMI
HATÁSTANULMÁNY

CSÁSZÁR

Készítette: Takács Károly
régész, örökségvédelmi szakértő
Németh Gyula
település vezetőtervező

2025

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Császártelepülésrendezési tervéhez

Megrendelő: Talent-Plan Tervező Szolgáltató és Kereskedelmi Kft.
9023 Győr, Richter János u. 11.

A tanulmány tárgya:

Császártelepülés Község Önkormányzata a jogszabályi előírásoknak megfelelően hosszútávra szóló településfejlesztési koncepciót és településrendezési tervet készített, amelyhez a 2001. évi LXIV. tv. 66. § (2) bekezdése, valamint a 68/2018. (IV. 9.) Kormányrendeletben előírtak szerint örökségvédelmi hatástanulmányt is mellékelni kell.

Jelen tanulmányt a “szerzői jogról” szóló 1999. évi LXXVI. törvény alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, régészeti lelőhelyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása csak a szerző engedélyével, a 47/2001 (III. 27.) Kormányrendelet szabályai szerint történhet.

Törvényi környezet:

A régészeti lelőhelyekre, a régészeti kutatásra és a régészeti leletekre vonatkozó főbb jogszabályok:

1997. évi CXL. törvény – a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

149/2000. (VIII. 31.) Kormányrendelet – a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről

2001. évi LXIV. törvény – a kulturális örökség védelméről

191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – az örökségvédelmi bírságról

303/2011. (XII. 23.) Kormányrendelet - a történelmi emlékhelyekről

439/2013. (XI.20.) Kormányrendelet - a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről

13/2015. (III. 11.) MvM rendelet - a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól

68/2018. (IV. 9.) Kormányrendelet - a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról

A 2001. évi LXIV. törvény és végrehajtási rendeletei alapján a régészeti területeket három kategóriába lehet besorolni:

1. fokozottan vagy kiemelten védett régészeti lelőhelyek
2. nyilvántartott régészeti lelőhelyek
3. régészeti érdekű területek.

1. Védett régészeti lelőhelyek esetében:

A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni. Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti. (2001. évi LXIV. tv. 13. §)

2. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében:

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek általános védelem alatt állnak (2001. évi LXIV. tv. 11. §). A régészeti lelőhelyeket - a fenntartható használat elvének figyelembevételével - csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak (2001. évi LXIV. tv. 9. §).

A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban és eredeti összefüggéseikben kell megőrizni. A földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal a régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni. A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. A régészeti feltárások költségeit - a mentő feltárás kivételével - annak kell fedeznie, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált. (2001. évi LXIV. tv. 10. és 19. §)

A nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén megelőző régészeti feltárást (régészeti megfigyelést, próbafeltárást vagy teljes területű feltárást) kell végezni. (2001. évi LXIV. tv. 22. § (1) bekezdés)

Régészeti megfigyelést kell előírni, ha a tervezett tevékenység nem vagy csak csekély mértékben érinti a nyilvántartott régészeti lelőhelyet és a régészeti örökség elemeit, továbbá ha a régészeti örökségi elemek előfordulása szórványos, vagy ha a beruházással kapcsolatos földmunka mélysége nem éri el a régészeti örökségi elemek jelentkezési szintjét, vagy a régészeti lelőhely korábbi bolygatása esetén. Próbafeltárást kell előírni, ha előzetes régészeti dokumentáció nem áll rendelkezésre, vagy annak készítéséhez nem végeztek próbafeltárást, valamint, ha földkiemeléssel nem járó alapozási technikával tervezett beruházás valósul meg,

illetve ha a nyilvántartott régészeti lelőhely jellege, intenzitása, térbeli kiterjedése vagy rétegsora nem ismert.

Teljes területű feltárást kell előírni, ha a beruházással érintett lelőhely vagy lelőhelyrész hazánk múltjának nagyjelentőségű, egyedi vagy pótolhatatlan forrása, vagy ha a beruházás történeti városmag területén valósul meg. (2001. évi LXIV. tv. 22. § (3) bekezdés)

Régészeti feltárást feltárási engedély alapján végezhető. Az engedélyt a fővárosi és a megyei kormányhivatalok (a továbbiakban: *hatóság*) adják ki. A régészeti feltárással kapcsolatos szerződést a beruházónak a feltárással kapcsolatos intézménnyel kell megkötönie. (2001. évi LXIV. tv. 20. § (1) és (2) bek.; 2001. évi LXIV. tv. 22. § (5-10) bek.).

Az engedélyezési eljárás miatt célszerű már a tervezés előtt a hatóság előzetes nyilatkozatát kérni, hogy az adott beruházáshoz, hasznosításhoz (pl. építkezés, művelési ág változtatása, halastó kialakítása, stb.) hozzá fognak-e járulni, s ha igen, akkor milyen feltételekkel. Így a később megvalósíthatatlannak minősülő fölösleges tervezés, illetve a feltárással kapcsolatos nem várt időbeli csúszás és költségnövekedés kiküszöbölhető vagy előre kalkulálható lesz. (2001. évi LXIV. tv. 65. § (1) bekezdés)

A régészeti lelőhelyben vagy a leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik), továbbá örökségvédelmi bírság kirovását eredményezi (2001. évi LXIV. tv. 82-85. §).

3. Régészeti érdekű területek, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely előkerülése esetében.

Régészeti érdekű területnek számít minden olyan területrész, ahol régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. E területekre ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a beruházás során nem várt módon előkerülő régészeti leletekkel és objektumokkal fedett területekre. (2001. évi LXIV. tv. 7. § 29. pont)

Amennyiben régészeti feltáráson kívül régészeti emlék vagy lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője), az ingatlan tulajdonosa, az építtető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet azonnal abbahagyni és a jegyző útján a Hivatalnak azt haladéktalanul bejelenteni. Köteles továbbá a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a feltárással kapcsolatos intézmény intézkedéséig gondoskodni (2001. évi LXIV. tv. 24. §).

A korábban ismeretlen, régészeti nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhely, illetve lelet feltáráson kívüli felfedezője vagy bejelentője anyagi elismerésben részesíthető. (2001. évi LXIV. tv. 26. §)

Az örökségvédelmi hatástanulmányról

Kötelező az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítése a település fejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Amennyiben a fejlesztési koncepció készítésekor nem készült vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni. (2001. évi LXIV. tv. 85/A. § (1-2) bek.).

A készítendő hatástanulmányok tartalmi követelményeit részletesen tartalmazza a 68/2018. (IV. 9.) Kormányrendelet 14. és 15. melléklete. Ugyanezen rendelet 83. §-a értelmében a hatástanulmány elkészítésére jogosult:

- a) az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő,
- b) a helyi építési szabályzat kidolgozása során a 3. § (3) bekezdésében kijelölt örökségvédelmi szerv, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltárássra alkalmas nap alatt végzi el,
- c) az örökségvédelmi hatástanulmány műemléki szakterületi munkarésze vonatkozásában - kivéve a (3) bekezdésben foglaltakat - a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint műemléki terület műemléki érték dokumentálása szakterületen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő vagy az, aki a hatástanulmány alapjául szolgáló tervfajta elkészítésére egyébként jogosultsággal bír.

1) Vizsgálat (értékelés):

a) Történeti leírás, régészeti örökség:

1. 1. Történeti összefoglaló

Első írásos említésére 1233-ból vannak adatok (*villa Chasar*). 1332 körül Csór nemzetségbeli Tamás csókakői és (vár)gesztesi várnagy kapta a falut adományul a királytól (*possessio Chazar*). 1416-ban Mihály nevű papját említik, eszerint ebben az időben már egyházas hely volt. 1418-ban *Chazar* alakban van említve, Losonczy Bánffy László birtokaként. 1419-ben Mihály vértés-keresztúri apát Komárom megyei közgyűlésen panaszt emel, hogy Losonczy László császári jobbágysai által, az apát csetkei birtokából nagyrészt elszántottak. Ugyanazon évben a császári jobbágysok föltörvén az ajtókat, ugyanazon apátnak csetkei gazdatisztját foglyul ejtik. Később Török Imre lett a földesura, ettől kapta Héderváry Ferenc, aki később Battyán Benedeknek adta zálogba. 1526-ban Bakith Pál és családja birtokolta.

A Bécs ellen vonuló török hadak 1529-ben felégették a falut, de lakói újraépítették. 1543-ban a Székesfehérvárt ostromló tatárok pusztították el. 1570-ben a török összeírás faluként említi, tehát lakott volt. A tizenöt évig tartó török háborúk alatt ismét elpusztult. Utána a Bedeghy Nyáry család telepíti be 1618-22 körül református magyar jobbágysokkal. A 17. század végén megindult vallásüldözések alatt református papja, Szilvási István 1675-ben a nápolyi gályákon lelte halálát.

1645-ben a falut sújtó nagy földrengés szinte teljesen lerombolta. Újjáépítése után 1698 táján az Esterházy család lett a birtokosa. A falu mellett a Rákóczi-szabadságharc idején a kuruc csapatok Vak Bottyán vezérletével nagy győzelmet arattak.

A török háborúk alatt romossá vált középkori katolikus templomát a reformátusok kijavították és használták. A katolikus egyház 1724-ben való megalakulása után Esterházy József 1747-ben a régi templomot elvette a reformátusoktól, de megengedte nekik, hogy helyette újat építsenek. A reformátusok mai templomukat 1748-ban emelték. A jelenlegi katolikus templom a régi helyén, Fellner Jakab tervei alapján 1771 és 1775 között épült fel.

A katolikus plébániatemplom elhelyezkedése alapján a középkori Császár falu az újkori (mai) település helyén állhatott. Maradványai a katolikus templomhoz közelebb eső térségben keresendők.

Császár mai közigazgatási határa több elpusztult középkori falu területét is magában foglalja:

Apostag (Apostol, Sós): A falu határában levő erdőben az ún. Kopaszhegy alatt még a múlt század elején is láthatók voltak az elpusztult település romjai. A falut V. László 1453-ban Kerekes Pál tatai várnagynak adományozta, akinek a családja egészen 1498-ig birtokolta. Bucsányi Korlátközi Oszvald fia Oszvald 1498-ban szerzett Apostolban birtokot II. Ulászló

királytól. A település egy része folyamatosan Csókakő várának volt a tartozéka. A hajdani falu helyén sok faragott követ találtak a múlt század elején. Azonosítatlan lelőhely.

Kendertő (Csesztreg): *Kendertő* vagy *Csesztreg* Árpád-kori elpusztult település is a falu határába esett, a mai Császártól délkeletre. 1228-előtt Kendertő a Csák nemzetségbeli Miklós comes birtoka volt. 1228-ban Csák Miklós a települést fiaira hagyta. 1237-ben az adományozás kapcsán 14 libertinus (szabados) lakójának a nevét is feljegyzik. 1328-ban Csák nemzetségbeli Kendertői Miklós kiegyezik Twdbegh fiával, Ilbegh comes-szel. A település a későbbiekben Kendertő néven szerepel: *possessio Kenderto alio nomine Chezthregh* (1433). 1438-tól a Hédervári család birtokolta. Ekkor említik először templomát is, melyet Szent Albert tiszteletére szenteltek. A középkori falu régészeti maradványai ismertek (lásd 6. lelőhely).

Makk: A falu 1274-ben, 1335-ben és 1368-ban nemesek nevében tűnik fel: *Boya de Mok*, *Thomas dictus Orrus de Moky*, *Gergely de Mok*) nevében tűnik föl. 1407-ben Garai László birtoka volt, aki azt a porvai kolostornak adományozza, amihez Ulászló 1441-ben királyi beleegyezését adja (*possessio Mok*). A település a késő középkorban két részre oszlik, Kis- és Nagy-Makkra. Nagy-Makkon kisnemesek éltek, míg a másik Makk a Garai család birtokába került. A kisnemesek említése többször előfordult.

1514-ben Nagy Makki Uriel és Nagy Albert Kis-Makkon birtokosok és a kastélyuk is említve van. Később ez a birtok is az Esterházyaké lett. A középkori falu helyét a határ északnyugati részén, az újkori Makk-pusztá környékén kereshetjük. Császár mai közigazgatási területének északi része az egykori Makk falu határával lehet azonos.

1. 2. Történeti szakirodalom

Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. III.* Budapest 1987. 411.

Csánki Dezső: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában III.* Bp., 1897. 496.

Vályi András: *Magyarországnak leírása. I.* Buda, 1799.

Kiss Lajos: *Földrajzi nevek etimológiai szótára. Harmadik kiadás.* Budapest, 1983.154.

Vende Aladár: *Komárom vármegye községei.* In.: *Magyarország vármegyéi és városai.*

Komárom vármegye és Komárom sz. kir. város. Főszerk.: Borovszky Samu. Bp., É.n.

Komárom-Esztergom megye településtörténeti kalauza. Szerk: Balogh Kata-Bárdos István. Tatabánya, 1993. 208-211.

Komárom-Esztergom megye kézikönyve. Főszerk: Fűrészné Molnár Anikó. ALFADAT-CEBA 1997. 558-563.

Pastinszky Miklós - Tapolcainé Sáray Szabó Éva: *Pesty Frigyes 1864. évi helynévgyűjtése. Komárom megye. Tatabánya, 1977.*

Komárom megye története I. Főszerk: Gombkötő Gábor. Komárom, 1989.

Komárom megye földrajzi nevei. Szerk: Balogh Lajos-Ördögh Ferenc. Budapest, 1985.

Gyulai Rudolf: *Komárom vármegye és város története. Komárom 1890.*

A falu útmenti településként alakult ki. Központja utak elágazásában jött létre.

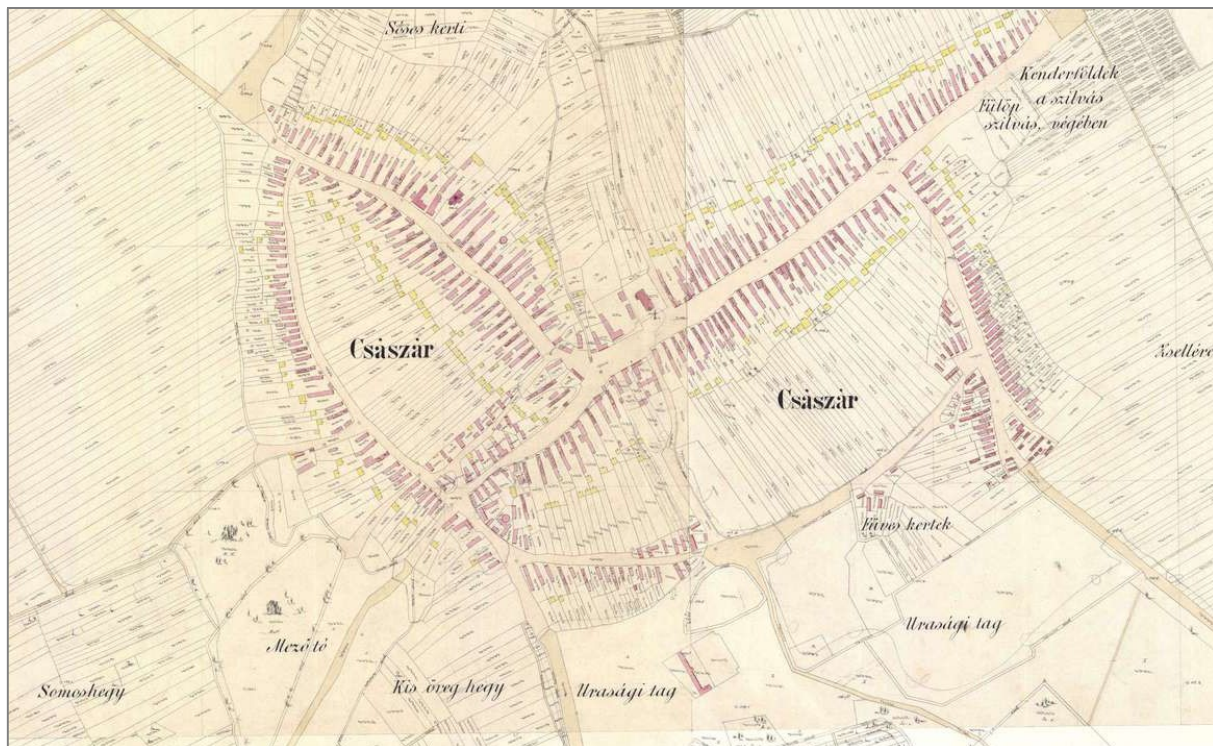
I. katonai felmérés (1783)

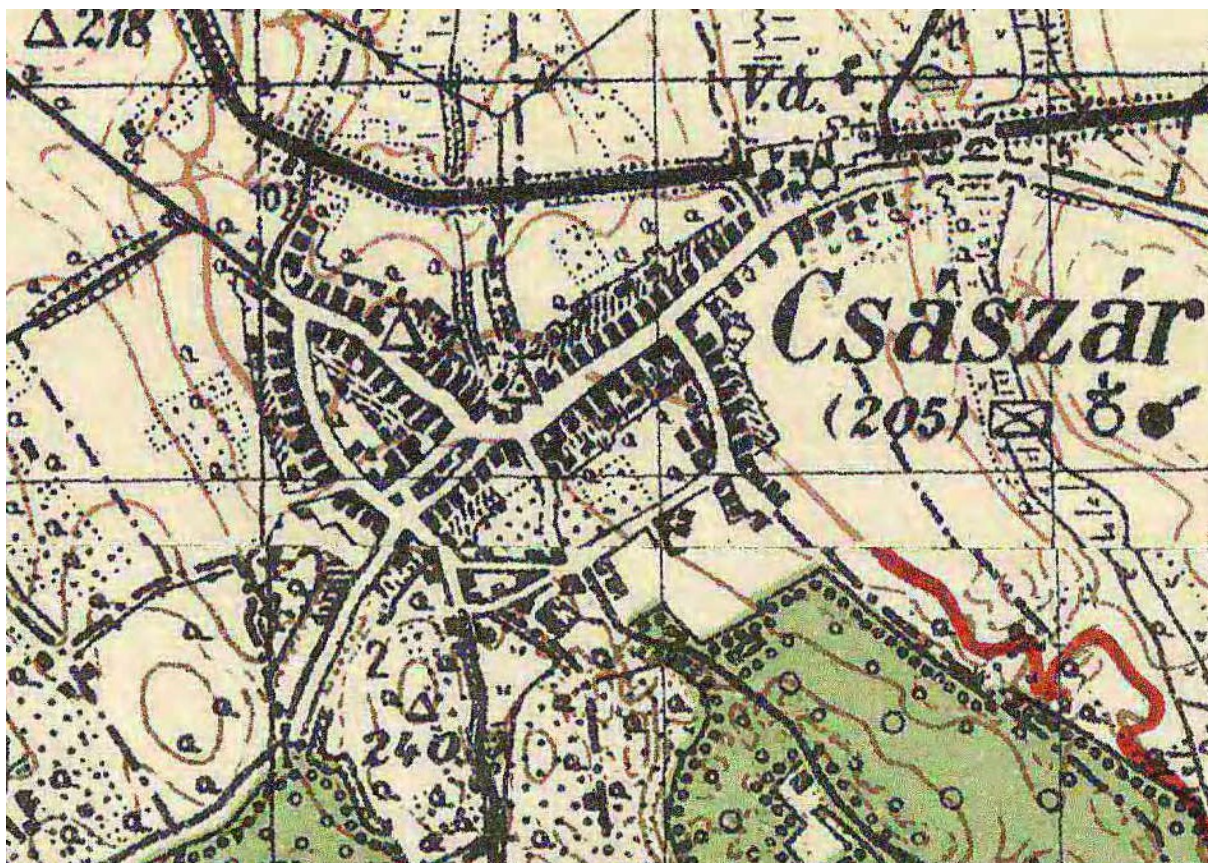
II. katonai felmérés (1847)

A II. katonai felmérés az 1847-ből való. Határozottan megjelenik a Petőfi Sándor utca, egyoldali beépítéssel, a végén elágazással. Látható a templommal szembeni, dél felé futó íves

Az Ady u. és Kossuth u. találkozásánál, valamint a kelet felé kivezető út mellett gémeskút áll.

Az 1886-os térképen a mai Dózsa György utca már hangsúlyosabban jelenik meg, a telkek és a beépítések jobban kirajzolódnak.

Katonai felmérés (1941)

A település napjainkban

A község szerkezete – néhány, az utóbbi évtizedekben nyitott utca kivételével – megőrizte a természetesen kialakult jellegét. A „nőtt” falu szabálytalan utcahálózatából adódóan keskeny, nagyrészt mély telkek jöttek létre. A régi utcák torkolatánál érdekes teresedések, és sokszor egészen kis telkek alakultak ki. A mai térképen a történelmi utcákra futó telkek udvarvégein jelölt határ nagyjából megfelel a régi telekhatároknak. Szabályosabb telekosztást csak az utóbbi évtizedekben nyitott utcák mentén találunk. A hosszú, keskeny telkek eredményezték a telekhatárra épített fésűs elrendezésű házakat és folytatásukban a gazdasági épületeket. Sok helyen találunk azonban a főépülettel szembeni oldalra, a másik telekhatárra épített nyárikonyhát, raktáépületet, pincét, górért, füstölőt. Több telken a belső udvart az oldalsó telekhatárra merőlegesen állított pajta zárta le (itt lehetett régen a telek vége). Az utcára néző házak általában kis előkertben állnak, ritkán az utcavonalon, de íves vonalvezetésű utcában néhol fűrészfogasan. Az udvari oldalon eredetileg csaknem mindenütt tornác futott végig, néhol még a melléképületek előtt is. Csak ritkán épült tornác nélküli szélesereszes ház. A

tornácoszlopok téglából falazottak, négyzet keresztmetszetűek, gyakran egyszerű fejezettel ellátottak voltak. A tornácok zömmel mellvéddel készültek, de ha mellvéd nem volt, a tornácoszlopokat alul lábazattal díszítették. Találtunk azonban néhány helyen nagyon szép mellvéd nélküli köroszlopos tornácot is. A házak részben nyeregtetűsek, sima vagy csonkakontyos oromzattal, de gyakori errefelé a kontyolt tető is. A kontyolt utcai homlokzaton két fülszerű párkány fut végig az épület, illetve a tornác széléig (füles ház).

Az életmód változásával a lakással szemben támasztott igények is változtak. Ezért bővíteni kellett az épületeket. Ezt egyszerűbb esetben a tornácok részbeni vagy teljes befalazásával érték el.

Komolyabb, igényesebb esetben az épület elejét lebontották és helyére általában az utcával párhuzamos új épületszárnyat építettek hozzá, miáltal az épület „L” alakúvá alakult. Ebből a bővítési módból alakult ki az, hogy már az új épületeket is eleve „L” alakúra építették, ahol a tornác is „L” alakú. Az említett bővítéseknél előszeretettel alkalmazták az utcai szárnyon a „városias” manzard tetőt, a háromszárnyú ablakokat és városi családi házaknál elterjedt homlokzatzdíszítést. A 20. század utolsó harmadában megjelentek az új tömegízlés termékei is.

Az udvarokban a gazdasági épületek (istálló, szén, tároló), pajták, górék eredetileg nagy gonddal, gyakran díszítve épültek. Különösen érdekesek a különálló füstölő épületek. Öröndetes, hogy a lakóépületek bővítésével, átalakításával ezek nagyrészt – mivel erre-arra még ma is használni tudják – megmaradtak. Azok a tulajdonosok, akik már nem a mezőgazdaságból élnek, a környező városokban dolgoznak, és lakhelyükön csak „laknak”, az udvarokat kertekké varázsolták. Sok esetben ők is felismerték a szép melléképületek hangulati és használati értéket teremtő jelentőségét és felújítva megtartották azokat.

A község utcáinak folytatása mentén sok présház-pince található. Ezek is hozzátartoznak a falu összképéhez és történetéhez. A présházak között több megőrzésre méltó színvonalú is található.

A falu jövőbeni fejlődése során kívánatos a történelmileg kialakult jellegzetes épületeket és építményeket minél nagyobb számban gondozni és megőrizni, mert ezek érzelmi-hangulati értéke erősen növekszik. Vonatkozik ez az utcahálózatra és a beépítési módra is, különösen pedig a településben több helyen is kialakult spontán teresedésekre. Ezen – utca összefutásoknál – kialakult, többnyire háromszöges teresedések megtartása szükséges lenne.

Törekedni kell az utcaképek ritmusának, a beépítés sűrűségének, a házak tömegének, a telkek beépítési jellegének megtartására. Szerencsére számos olyan helyreállított lakóház van a községben, amely – ha az építészeti szerkezetei, részletei újak is – megtartották jellegüket, illenek a faluképbe. Ezek a példák mutatják azt, hogy szakszerű és gondos építészeti hozzáállással ki lehet elégíteni a mai lakásigényeket a régi házak felújításával is.

Rendkívül fontos hangsúlyozni azt, hogy a falu történelmi belterületén a beépítési vonaltól eltérő vagy emeletes, a környező beépítéstől jelentősen eltérő magasságú, tetőtér beépítéses, erkélyes ház ne épüljön.

2. Régészeti örökség

1. lelőhely. Bikaréti-árok 2. (77437).

Régészeti jelenségek: Település: római kor.

Leírás: A lelőhely a községtől északra, a Bikaréti-árok bal partján elhelyezkedő domboldalon, a Martonvásár-Győr nagyfeszültségű távvezeték 146. oszlopának környékén helyezkedik el. A terület szántóföldi művelés alatt áll. A felszíni leletek közepes intenzitásban kerültek elő, kőépületnek nincs nyoma. Az oszlophely feltárása során régészeti objektum nem került elő. A lelőhelyet László János 2011-ben, a Martonvásár-Győr távvezeték építése során végzett régészeti megfigyelése alapján ismerjük.

Forrás: László János: Feltárási dokumentáció, Császá, Bikaréti-árok 2., 2011. KÖH 600/1670/2012.; László János: Lelelőhelybejelentő adatlap, Császá, Bikaréti-árok 2., 2011. KÖH 600/1567/2011.

Helyrajzi számok: 0194/19, 0194/20, 0194/21, 0194/23, 0194/24, 0194/25, 0194/27.

2. lelőhely. Bika-rét (76545).

Régészeti jelenségek: Település: őskor.

Leírás: A lelőhely Császá községtől északra, a Bikaréti-árok és a Sós-ér közötti dombháton, a Martonvásár-Győr nagyfeszültségű távvezeték 144. számú oszlopának környékén található. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A lelőhely teljes kiterjedése nem ismert, a vezetékoszlop állításakor gyűjtöttek edénytöredékeket az oszlop közvetlen környezetéből. Az oszlophely feltárása során régészeti objektum nem került elő. A lelőhelyet László János 2010-ben végzett régészeti megfigyelése, illetve 2011-ben végzett ásatása alapján ismerjük.

Forrás: László János: Feltárási dokumentáció, Császá, Bikaréti-árok 1., 2011. KÖH 600/1671/2012.; László János: Jelentés régészeti felügyeletről, Császá, Bika-rét, 2011. KÖH 600/0547/2011.

Helyrajzi számok: 0201/1, 0201/2, 0201/4, 0201/5, 0201/6, 0201/7, 0201/8, 0200, 0192/1, 0194/2, 0198/1, 0198/2, 0198/3, 0198/4, 0198/5, 0193.

3. lelőhely. Halastó (Pörös-dűlő) (76639).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: késő bronzkor.

Leírás: A lelőhely a községtől északra, a Császá-ér bal partján, az egyik halastó fölé magasodó dombhát tetején helyezkedik el. A terület mezőgazdasági művelés alatt áll. A Martonvásár-Győr nagyfeszültségű távvezeték 140. sz. oszlopának állításakor a humuszból kerültek elő edénytöredékek és vörösre égett paticstöredékek, régészeti objektumokat nem tudtak elkülöníteni. A lelőhelyet László János 2010-ben végzett régészeti megfigyelése alapján ismerjük.

Forrás: László János: Jelentés régészeti felügyeletről, Császár, Halastó (Pörös-dűlő), 2011. KÖH 600/0546/2011.

Helyrajzi számok: 0222/21, 0222/22, 0222/23, 0222/24, 0222/25, 0222/26, 0222/27, 0222/31.

4. lelőhely. Kisfaludy utca 15. (55768).

Régészeti jelenségek: Bizonytalan jellegű lelőhely: Árpád-kor.

Leírás: A település északnyugati részén, a Kisfaludy utca 15. sz. telken 1984-ben Árpád-kori leletek (kerámiák mellett archeobotanikai és archeozoológiai leletek) kerültek elő. A lelőhelyet Szatmári Sarolta adatgyűjtése és Ravasz Éva ásatása alapján ismerjük. Az ismeretlen kiterjedésű lelőhelyen mezőgazdasági művelés folyik.

Forrás: Ravasz Éva: Császár, Kisfaludy u. 15. Kuny Domokos Múzeum Régészeti Adattára 423-198.; Schmidtmayer Richárd: Lelelőhelybejelentő adatlapok Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Igazgatósága. KÖH 600/147/2007.

Helyrajzi számok: 225, 226, 222/2.

5. lelőhely. Kossuth Lajos utca 2. (55765).

Régészeti jelenségek: Hamvasztásos temető: középső bronzkor (mészbetétes edények kultúrája).

Leírás: A lelőhely a Kossuth u. 2. sz. telken található, amely a belterület északkeleti szélén, egy nagy mocsaras terület, illetve a császári Halastó partján emelkedő dombon helyezkedik el. A lakóház és az istálló építéskor több mészbetétes kultúrához tartozó sírt bolygattak meg. A középső bronzkori temető nagyobb részét valószínűleg már kiforgatták. A község területén kiépítendő optikai hálózat nyomvonalán végzett régészeti megfigyelés, felügyelet során régészeti jelenség nem került elő. A lelőhely egy része szántóföldi művelés alatt áll. A lelőhelyet Ravasz Éva adatgyűjtése és Schmidtmayer Richárd 2011-es régészeti felügyelete alapján ismerjük.

Forrás: Császár, Kossuth Lajos utca 2. Kuny Domokos Múzeum Régészeti Adattára 47-73.; Schmidtmayer Richárd: Jelentés régészeti felügyeletről (neg.), Császár, Optikai hálózat, 2011.

Helyrajzi számok: 978, 0387/33.

6. lelőhely. Kőkoporsó (55782).

Régészeti jelenségek: Temető: római kor. Település: Árpád-kor. Templom: középkor.

Leírás: A lelőhely a község határának dél-délkeleti részén, erdővel borított hegyoldalon található. A 19. század közepe táján egy kőkoporsót találtak itt, amit a tatai uradalomba szállítottak (jelenleg is a tatai vár udvarán őrzik). A nem messze innen lévő középkori lelőhelyet a "kincskeresők" teljesen megrongálták és jelenleg is veszélyeztetik. A középkori templom romjait módszeresen pusztították, olyan mértékben, hogy feltehetően ma már nem lehet bemutatni. A faluhely feltehetően az egykori *Kendertó* településsel azonosítható. Petényi

Sándor feltárása során Árpád-kori gödrök és árkok részletei kerültek elő. A lelőhelyet Mahler Ede 1901-ben, valamint Petényi Sándor 2006-ban és 2007-ben végzett ásatása alapján ismerjük.

Forrás: Császár, Kőkoporsó. Kuny Domokos Múzeum Régészeti Adattára 2006. 15.; Petényi Sándor: Feltérési dokumentáció és jelentés (2006) - Császár, Koporsótető. KÖH 600/2929/2011.; Petényi Sándor: Ásatási jelentés a Császár-Koporsótetőn végzett tudományos terv szerinti feltérásról, 2007. KÖH 600/3046/2007.; Petényi Sándor: Császár, Koporsó-tető. Régészeti Kutatások Magyarországon 2007. Szerk.: Kisfaludi Júlia. Bp., 2009. 200.

Helyrajzi számok: 0459.

7. lelőhely. Szabadosok laposa (55783).

Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: őskor.

Leírás: A lelőhely a község határának keleti részén, a halastó befolyásánál, a Császár-értől nyugatra egy domb oldalában kb. 150x50 méter nagyságú területen őskori kerámiatöredékek kerültek elő. A terület szántóföldi művelés alatt áll. A lelőhelyet Schmidtmayer Richárd 2006-ban végzett helyszíni szemléje alapján ismerjük.

Forrás: Schmidtmayer Richárd: Császár, Szabadosok laposa. Kuny Domokos Múzeum Régészeti Adattára 2006. 16.

Helyrajzi számok: 0387/11, 0387/12, 0387/41.

8. lelőhely. Vasútállomástól Nyugatra lévő római temető (55774).

Régészeti jelenségek: Csontvázas temető: római kor.

Leírás: A lelőhely - nevével ellentétben - a vasútállomástól keletre, mintegy 500 méterre helyezkedik el a vágányok vonalában, illetve a mellette elterülő fás területen. 1901 szeptemberében a Bánhida-pápai vasút vonalának kitűzési munkái során három kőből, illetve téglából épített, és másodlagosan felhasznált sírkövekkel fedett római sírt találtak. A sírok feltérását Mahler Ede végezte. A sírokból gazdag leletanyag került elő, melyeket a Magyar Nemzeti Múzeumba szállítottak. A három sír körül nyolc méteres körzetet vizsgáltak át, de további sírokat nem találtak. A lelőhely feltételezhetően nem teljesen feltárt.

Forrás: Császár, Vasútállomástól Nyugatra lévő római temető. Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Adattára: 20/1902. 1-19.; Mahler Ede - Kuzsinszky Bálint - Hampel József: Császári (Komárom m.) sírleletek. Archaeológiai Értesítő 22. (1902) 24-47.; Schmidtmayer Richárd: Lelőhelybejelentő adatlapok Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Igazgatósága. KÖH 600/147/2007.

Helyrajzi számok: 0367, 0326/6.

9. lelőhely. Római katolikus templom környéke.

Régészeti jelenségek: Település: késő Árpád-kor, késő középkor. Templom: középkor. Csontvázas temető: középkor.

Leírás: A római katolikus templomtól északra, illetve a református templomtól keletre a Sós-ér két oldalán elterülő szántott parcellákon késő Árpád-kori, illetve 14-15. századra keltezhető kerámiatöredékek, valamint embercsont-töredékek kerültek elő. A templom az írott források szerint középkori alapokon épült. Az előkerült csontok a középkori templom körüli temető sírjaiból származhatnak, és a sírok erős bolygatottságára utalnak. A lelőhely minden bizonnyal kiterjed a Kossuth Lajos és Kisfaludy utca telkeinek a területére is.

Forrás: A szerző helyszíni szemléje (2025.01.31.)

Helyrajzi számok: 132, 133, 134, 135, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 157, 161, 164, 165, 173, 174, 177, 178, 179, 180, 185, 186, 187, 190, 191, 192/1, 192/2, 193, 194, 195, 202, 203, 207, 208, 162, 163, 167, 172, 175, 176.

10. lelőhely. Dadi út mellett.

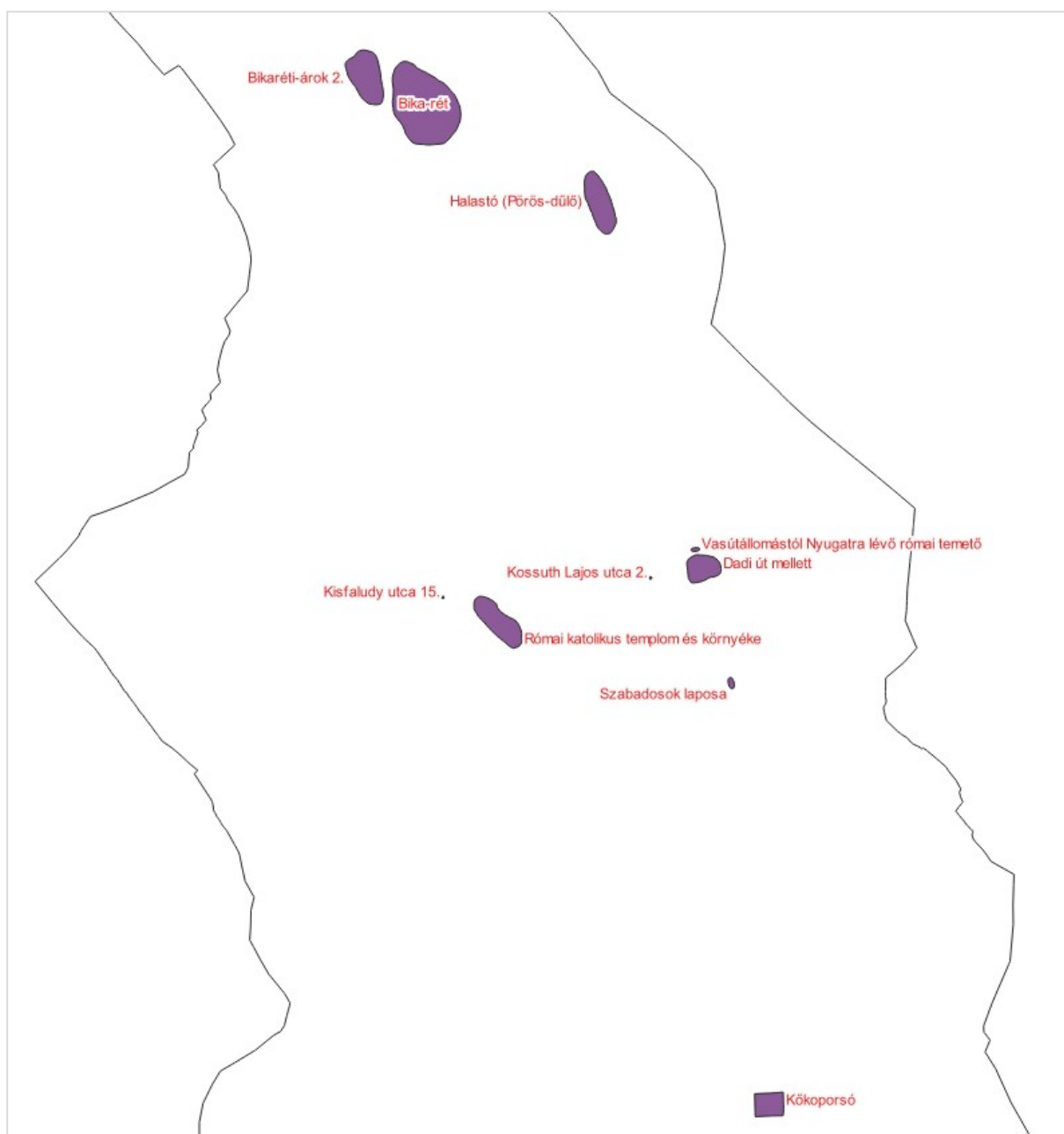
Régészeti jelenségek: Felszíni telepnyom: római kor. Épület (villa): római kor.

Leírás: A Dad felé vezető út két oldalán, Henricity-től (és a Császár-értől) közvetlenül keletre a vasútig és egy kis patakig terjedő területen római kori cserépanyag jelentkezett a szántásban. A telepnyom északi részén római kori épületmaradványok (tegula, imbrex- és terméskő töredékek) hevernek a felszínen. Ugyanitt terra sigillata is előkerült. A kiszántott téglák és kövek mintegy 50x50 méter nagyságú területen jelentkeztek. Az épületmaradványok összefüggésben lehetnek a közvetlen közelben 1901-ben a vasút építésekor előkerült kő- és téglasírokkal (8. lelőhely).

Megjegyzendő, hogy a lelőhelyet átszelő műút mélyen belevág a felszínbe. Az út építésekor régészeti értékek semmisülhettek meg.

Forrás: A szerző helyszíni szemléje (2025.01.31.)

Helyrajzi számok: 0383/1, 0383/2, 0383/3, 0383/4, 0376, 0387/4, 0387/10, 0387/9, 0390/4.

Azonosítatlan lelőhelyek:

Régebbi szakanyagokban több olyan lelőhelyet említenek, amelyeket a rendelkezésre álló információk alapján ma már megközelítő pontossággal sem lehet lokalizálni. Ezeket a lelet-előfordulásokat azonosítatlan lelőhelyként tartjuk számon, és mivel érdemben nem szólhatnak bele a településfejlesztési koncepció kialakításába, ezért nem tárgyaljuk őket.

Régészeti érdekű területek:

Régészeti érdekű területnek minősül *a község teljes belterülete*. A belterület egésze azért esik ebbe a kategóriába, mert a mai település helyén kereshetjük a középkori Császárfalu régészeti maradványait.

Mivel a régészeti lelőhelyek kiterjedése általában nem állapítható meg pontosan ezért az említetteken túlmenően régészeti érdekű területnek számít *a már ismert lelőhelyek közvetlen környéke* is.

f) Védettségek

A település területén található nyilvántartott régészeti lelőhelyek *ex lege* általános védelem alatt állnak.

g) Az örökségi értékek elemzése

A településen található régészeti lelőhelyeken a népvándorláskor kivételével minden nagyobb régészeti korszak emlékének képviselve van. A lelőhelyeken egyaránt kerültek elő hajdani telepek, települések, valamint temetők maradványai. Emellett szilárdfalazatú épületekre, templomokra is vannak adataink.

A település környékén négy lelőhelyen kerültek elő prehistorikus leletek, amelyek között késő bronzkori település (3. lelőhely) és középső bronzkori hamvasztásos temető (5. lelőhely, mészbetétes edények kultúrája) is található. Az őskori lelőhelyek jellegzetessége, hogy mindegyik a Császárfalú mentén helyezkedik el, kihasználva az élő vízfolyás nyújtotta kedvezőbb életfeltételeket.

Római kori leletek is több helyen kerültek elő a település területén: összesen négy lelőhelyen bukkantunk a korszakból származó emlékekre. Az 1. lelőhelyen egyszerűbb falusias jellegű település emlékeit sejthetjük. A 6. lelőhelyen a 19. század közepe táján egy kőkoporsót találtak, amit a tatabányai uradalomba szállítottak (jelenleg is a tatabányai vár udvarán őrzik). A 20. század elején a Bányászati-pályai vasút vonalának kiterjesztési munkái során három kőből, illetve téglából épített, és másodlagosan felhasznált sírkövekkel fedett római sírt találtak (8. lelőhely). A sírkövekből gazdag leletanyag került elő, melyeket a Magyar Nemzeti Múzeumba szállítottak. A közvetlen közelben a 10. lelőhelyen előkerült római kori épületmaradványok összefüggésben lehetnek a vasút építéskor előkerült kő- és téglasírokkal. A római korban villaépület állhatott itt, a sírok pedig a villa tulajdonosaihoz köthetők.

A település területén három régészeti lelőhelyen kerültek elő Árpád-kori és késő középkori régészeti jelenségek.

A római katolikus templomtól északra, illetve a református templomtól keletre előkerült késő Árpád-kori, illetve 14-15. századra keltezhető telepjelenségek a középkori Császárfalu központi településgócára utalnak (9. lelőhely). Az itt álló római katolikus templom az írott források szerint középkori alapokon épült. A templom közelében előkerült csontok a középkori templom körüli temető sírjaiból származhatnak. A katolikus plébániatemplom elhelyezkedése alapján a középkori Császárfalu az újkori (mai) település helyén állhatott. Maradványai a katolikus templomhoz közelebb eső térségben keresendők.

A 6. lelőhelyen előkerült középkori település és templom maradvány feltehetően az egykori *Kendertő* településsel azonosítható. A középkori templom romjait kincskeresők módszeresen pusztították és jelenleg is veszélyeztetik. Petényi Sándor feltárása során a templom közelében Árpád-kori gödrök és árkok részletei kerültek elő. A települést írott források 1228-ban, a Szent Albert tiszteletére szentelt templomot 1438-ban említik először.

h) Területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggés-rendszerében

A településen található régészeti lelőhelyek közül az 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10. lelőhely területe részben vagy teljes egészében szántóföldi művelés alatt áll. Az említett lelőhelyek területén a szokásosnál mélyebb szántás vagy egyéb talajforgatás során régészeti értékek károsodhatnak. Különösen nagyfokú a régészeti örökség ilyen jellegű veszélyeztetettsége a 9. és a 10. lelőhelyen, ahol római kori villaépület maradványait, valamint középkori temető sírjait károsítja a szántás vagy a mélyebb talajlazítás.

A 10. lelőhely területét átszeli a Dad felé vezető településközi út, amelyet több méter mélyen belevágtak a domb felszínébe. Az út építésekor régészeti értékek sérülhettek, illetve semmisülhettek meg.

Az 1, 2. és a 3. lelőhely területét érinti a Martonvásár-Győr nagyfeszültségű távvezeték, amelynek építése során 2011-ben a lelőhelyek beruházással érintett részét feltárták.

A 6. lelőhely erdővel borított területen található. Fakitermelés (a tuskók kiszedése) és erdőtelepítés során örökségi értékek károsodhattak és a jövőben további veszélynek vannak kitéve. Fontos megjegyezni, hogy a 6. lelőhelyet kincskeresők teljesen megrongálták és jelenleg is veszélyeztetik.

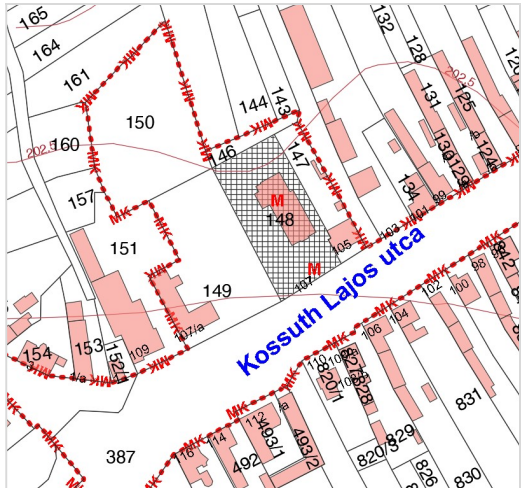
A 4., 5. és a 9. lelőhely belterületen, illetve részben belterületen található. Ezeken a lelőhelyeken a különféle építkezések és infrastrukturális beruházások miatt a régészeti jelenségek bolygatottsága nagymértékű, és a jövőben további veszélynek vannak kitéve. A 4. és az 5. lelőhely esetében konkrét adataink vannak a régészeti értékek múltbeli károsítására. Fontos megjegyezni, hogy a település teljes belterületén várható régészeti leletek, elsősorban középkori településmaradványok előkerülése. Amennyiben feltételezésünk helytálló, akkor ezek a régészeti értékek jelentős mértékben károsodhattak az elmúlt évszázadok alatt.

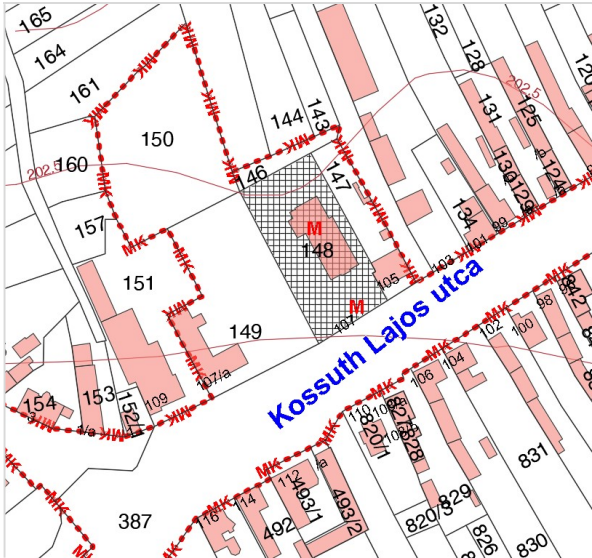
A védett műemléki értékek települési értékleltára

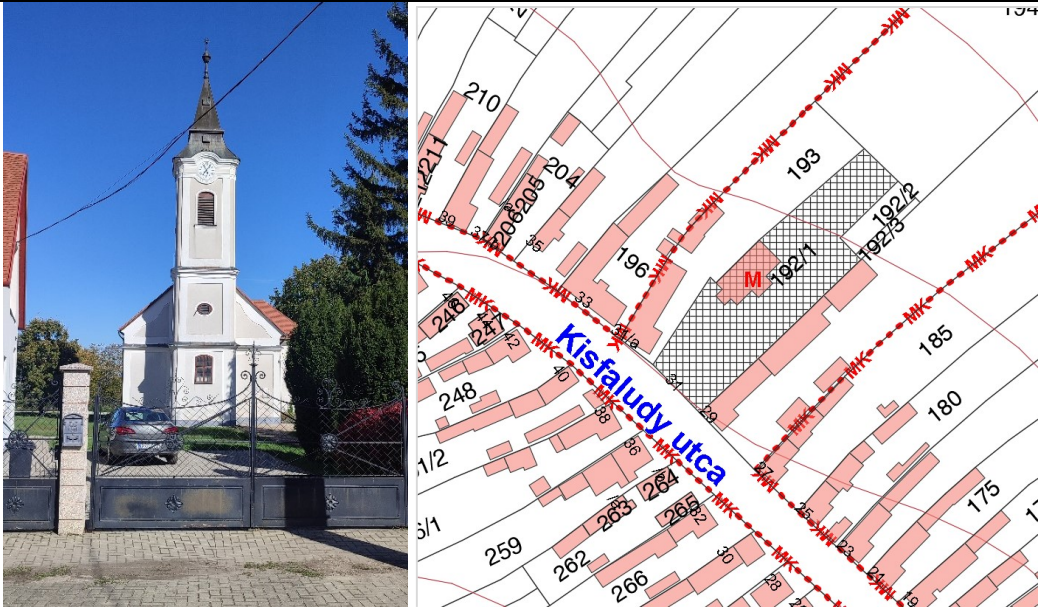
Világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területek Császártelepülésen nem találhatók.

Védett műemlékek az alábbiak:

- Hrsz.: 148, R.k. templom,
- Hrsz.: 148, Kőkereszt,
- Hrsz.: 192/1, Ref. templom.

M1	R. k. templom		
Védelem módja:	Védett műemlék		
Helyrajzi szám:	148	Cím:	Kossuth L. u. 107.
Fotó/térkép:			
 			
Ismertetés:			
A Fellner Jakab tervei alapján, 1771-1775 között épült műemlék császári Szent Péter és Szent Pál apostoloknak felszentelt templom a település főutcáján található. A berendezése és belső díszítése a teljes templombelső, az oltárképek és a freskók is, Stephan Dorfmeister, a 18. század neves művésze keze munkáját dicsérik. Az ő személye a kulcsa a harmonikusan egységes belsőnek. A templom védőszentjei Szent Péter és Szent Pál apostolok, így a díszítés az apostolfejedelmek életéből meríti témáját. A főoltárkép Péter és Pál apostol búcsúját ábrázolja, és különös módon, a mennyezeti freskóban folytatódik, amely az apostolfejedelmeket befogadó mennyországot ábrázolja. Mindenkit ámulatba ejt a bárka alakú szószék Jézussal és Péterrel, és a kivetett hálóval, amely Európában is ritka kincs. A közelmúltban felújított épület már több évtizede műemlék. 2009. június 3-án éjszaka a Dorfmeister a főoltárképet, valamint a 4 mellékoltárképet elrabolták, barbár módon keretükből kifeszítették. 5 év múlva kitartó nyomozás eredményeként a képek megkerültek. Ezután restaurálást követően 2015. december 19-én egy ünnepi szentmise alkalmával adták át, és a régi pompájukban láthatók a helyükön.			

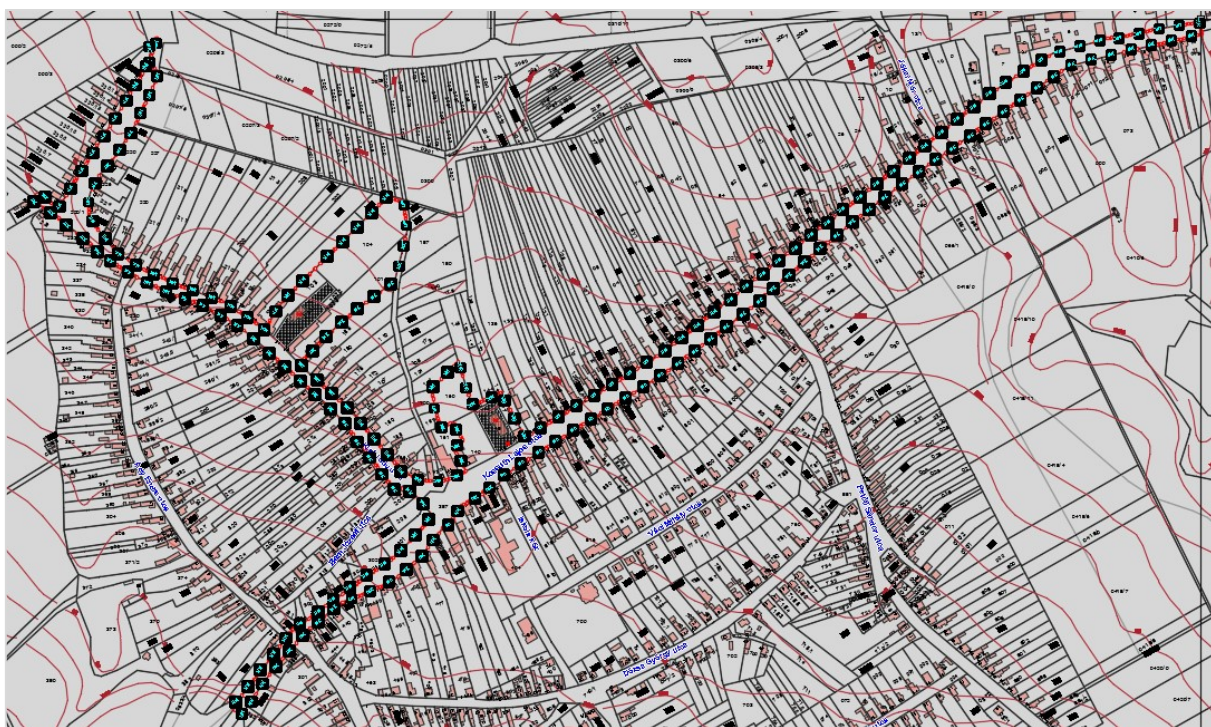
M2	Kőkereszt		
Védelem módja:	Védett műemlék		
Helyrajzi szám:	148	Cím:	Kossuth L. u. 107.
Fotó/térkép:			
 			
Ismertetés:			
Klasszicista kőkereszt, feszület, 1804.			

M3	Ref. templom		
Védelem módja:	Védett műemlék		
Helyrajzi szám:	192/1	Cím:	Kisfaludy utca 31.
Fotó/térkép:			
			
Ismertetés:			
A parkosított kert közepén, az utcavonaltól beljebb szabadon álló templom klasszicizáló, késő barokk stílusú építmény, egyenes záródású ablakokkal. A templom egyhajós, téglalap alaprajzú, kontyolt nyeregtetővel. A templombelső meghatározó színe a fehér és az arany, amely mind a szószék, mind a padok, mind pedig a Mózes szék és a 3 oldali fakarzat színezésében visszatér, egységessé téve így a teljes belső berendezést. Templomunk szerény ékessége az orgona, amely Szalai Gyula orgona építő munkáját dicséri, amely természetesen az évek folyamán felújításra került, és a két manuális hangszert elektromos orgonává alakították.			

Védett műemlék	Ex-lege műemléki környezete
M1 R.k. templom, hrsz.: 148	Hrsz.: 146, 147, 149, 150, 387
M2 Kőkereszt, hrsz.: 148	
M3 Ref. templom, hrsz.: 192/1	Hrsz.: 191, 192/2, 192/3, 193, 194, 229/1

A közeli elhelyezkedés miatt egy összevont műemléki környezet jön létre:

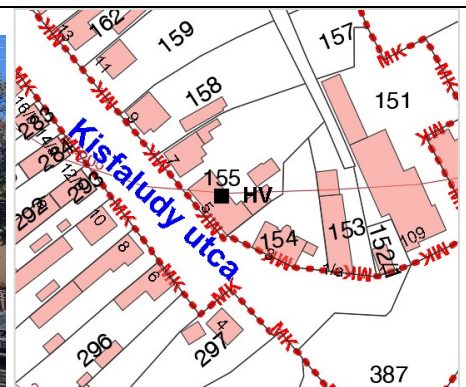
MK Két templom és kőkereszt ex-lege műemléki környezete	
Védett műemlék telke	Műemlék telkén kívüli műemléki környezet
Hrsz.: 148, 192/1	Hrsz.: 146, 147, 149, 150, 191, 192/2, 192/3, 193, 194, 229/1, 387

A helyi építészeti örökség települési értékleltára:

Helyi védelem alatt állnak az alábbi objektumok:

- Hrsz.: 165, Községháza

HV1		Községháza	
Védelem módja:		Egyedi helyi védelem	
Helyrajzi szám:		165	Cím: Kisfaludy utca 5.
Fotó/Térkép:			
			
Ismertetés:			
A községháza kontyolt, oromzatos, eklektikus jellegű, építési éve 1912.			

HVT1	Kossuth L., Kisfaludy, Ady E., Petőfi S. utcai utcaképi védelem		
Védelem módja:	Területi helyi védelem		
Helyrajzi szám:	53, 54, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 138, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 158, 159, 162, 163, 167, 172, 175, 176, 180, 185, 191, 193, 194, 196, 197, 204, 205, 206, 207, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 234, 235, 236, 238, 239, 240, 245, 246, 247, 248, 249, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 296, 297, 298, 299, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 372, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 440, 441, 442, 443, 446, 447, 448, 449, 456, 461, 469, 477, 478, 479, 480, 481, 484, 491, 492, 819, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 850, 851, 852, 854, 860, 861, 866, 867, 868, 869, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 881, 911, 914, 915, 916, 917, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 937, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 64/1, 64/2, 81/1, 152/1, 192/1, 192/2, 192/3, 229/1, 241/1, 241/2, 242/1, 242/2, 243/1, 243/2, 251/1, 251/2, 256/1, 256/2, 270/3, 294/2, 300/1, 320/1, 320/2, 335/1, 335/2, 371/2, 388/1, 463/1, 485/1, 493/1, 493/2, 820/1, 853/1, 853/2, 853/3, 910/2, 935/1, 936/1, 947/1	Cím:	Kossuth Lajos utca Petőfi Sándor és Ady Endre utcai csatlakozások közötti szakasza; Petőfi Sándor utca páros oldala a 64. házáig; Kisfaludy utca – Ady Endre utca a Kossuth Lajos utcai kereszteződésig.
Térkép/Fotó:			
			

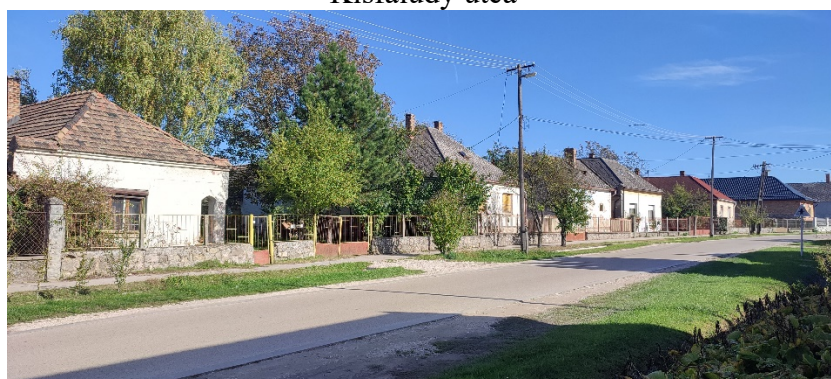
Kossuth L. utca

Ady E. utca

Kisfaludy utca

Petőfi S. utca

Ismertetés:

Oldalhatáron álló épületsor, nagyrészt oromfalas, utcára merőleges tetőgerincű, illetve kontyolt tetős épületekkel, beletartozik a három műemlék, illetve az egy helyi védett épület.

2. Változtatási szándékok

a) Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

1. A Kossuth Lajos utca északi felén lévő falusias lakóterület övezeti határának mozdítása a szomszédos kertes mezőgazdasági terület irányába (új beépítésre szánt terület kijelölés)
2. „Westernváros” – a vasúti övezet és a Kossuth L. utca közötti területen egy egységes, kialakult területhasználat található, ezért célszerű egy övezetbe sorolni (kereskedelmi szolgáltató gazdasági övezet)
3. Makkipusztá – két gazdasági területből áll, amelyet középen szétválaszt az Ete-Szákszend közötti tervezett településközi út (jelenleg földút). A délkeleti részen a hatályos terv szerint eléggé belemetsz a mezőgazdasági terület, ez korrigálásra kerül.
4. A Császár 0113/11 hrsz-ú földrészlet egy része, illetve a Császár 0113/12 hrsz-ú földrészlet egésze általános mezőgazdasági övezetből (Má) különleges mezőgazdasági üzemi területbe (K-Mü) kerül átsorolásra. A Császár 0113/13 és 0113/14 hrsz-ú földrészlet egy része egyéb gazdasági terület (Ge) besorolásból visszaminősül védelmi célú erdőterületté (Ev). Az egykori bányaterület (Császár 0113/4 hrsz-ú földrészlet) különleges bányászati övezet (Kb) helyett tájgazdálkodási mezőgazdasági övezet (Mt) besorolást kap.

3. Hatáselemzés a különböző hatásterületek kijelölésével (hatásvizsgálat és javaslatok)

a) Régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

Császár közigazgatási területén tíz régészeti lelőhelyről tudunk. A tárgyalt lelőhelyek régészeti feltárását - eltekintve a beruházásokat megelőző feltárástól - jelenleg semmi nem indokolja.

A település területén helyben megőrzendő és bemutatásra érdemes régészeti emlékekről a 6. és a 10. lelőhelyen van tudomásunk. A 10. lelőhelyen a felszíni jelenségek alapján római kori épület (villa) maradványait rejt a föld, a 6. lelőhelyen pedig középkori templom romjai találhatóak. Amennyiben az említett épületek maradványai még nem károsodtak jelentős mértékben, akkor javasolható azok tudományos projekt keretében történő feltárása, a falmaradványok konzerválása, illetve helyreállítása, valamint a nagyközönségnek történő bemutatása.

Az 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10. lelőhely területén a szokásosnál mélyebb szántás vagy egyéb talajforgatás során régészeti értékek károsodhatnak. Különösen nagyfokú a régészeti örökség ilyen jellegű veszélyeztetettsége a 9, és a 10. lelőhelyen, ahol római kori villaépület maradványait, valamint középkori temető sírjait károsítja a szántás vagy a mélyebb talajlazítás. A lelőhelyek megmaradása nagyban függ attól, hogy a jelenlegi veszélyeztetés

folytatódik-e, vagy pedig az érintett területeken más, bolygatással nem járó hasznosításra térnek át. Hozzá kell tenni, hogy nincs szükség feltétlenül a művelési forma megváltoztatására, hiszen az egyes talajművelési módok és módszerek között is jelentős különbségek vannak a tekintetben, hogy milyen mélységben és mennyire drasztikusan mozgatják meg a talajt. A lelőhelyek területén előnyben kellene részesíteni a kis mélységű és minimális talajforgatással járó művelési módokat.

A 6. lelőhelyen fakitermelés és erdőtelepítés során örökségi értékek károsodhatnak. Fontos megjegyezni, hogy a lelőhelyet kincskeresők látogatják és mára már teljesen megrongálták. A lelőhely ilyen jellegű veszélyeztetettsége a jövőben is fennáll.

A településrendezési tervben szereplő változtatások régészeti lelőhelyet nem érintenek.

Régészeti érdekű területek a településen:

- A község belterületének egésze.
- A már ismert régészeti lelőhelyek közvetlen környezete.

A régészeti lelőhelyeken kívül tervezett beruházások esetében felhívom a földtulajdonosok, a beruházók és a kivitelezők figyelmét, hogy ha földmunkák közben régészeti emlék vagy lelet kerül elő, a munka felelős vezetője köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni, és a jegyző útján a Hivatalnak azt haladéktalanul bejelenteni. A feltárással jogosult intézmény intézkedéséig köteles a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - gondoskodni.

b) Folyamatok iránya, visszafordíthatósága

Jelenleg károsan ható folyamat az intenzív szántóföldi művelés következtében állandósult bolygatás, amely az 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10. lelőhelyet érinti. A hasznosítási forma vagy a talajművelési módok megváltoztatásával a káros folyamatok megállíthatók lennének.

c) Kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei

A jogszabályok nem írnak elő kárenyhítési vagy ellentételezési kötelezettséget arra az esetre, ha egy terület tulajdonosát vagy bérlőjét az előírások vagy a jogszabályból eredő kötelezettségei miatt hátrányok érik. Ugyanakkor semmi nem zárja ki a kárpótlás lehetőségét, ez minden esetben az érintett felek megegyezésétől függ.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy az esetleges megelőző vagy próbafeltárások folyamán a beruházók számára költségcsökkentő tényező lehet a gépi, illetve gyalog munkaerő biztosítása.

d) Épített örökségre vonatkozó hatások

A műemlékek és a helyi védett épület nem érintett településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változással.

A műemlékeket érintően a Kötv. és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet vonatkozó előírásai az alábbiak: Kötv.: A védett műemléki értékek megőrzése – A védett műemléki értékek fenntartása, A védett műemléki értékek méltó használata és helyreállítása (41-43.§), 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet: A műemléki érték védelme (56-81. §).

A magyar építészetről szóló 2023. évi C. törvény

„74. § [A településfejlesztés és a településrendezés célja és rendeltetése]

(1) A településfejlesztés és a településrendezés célja a lakosság életminőségének és a település versenyképességének javítása érdekében

a) a fenntartható fejlődést szolgáló településszerkezet és a jó minőségű környezet kialakítása,

b) a közérdek érvényesítése az országos, a térségi és a települési érdek, valamint a jogos magánérdekek összhangjának biztosításával,

c) a természeti, táji és építészeti értékek gyarapítása és védelme, az erőforrások kíméletes és környezetbarát hasznosításának elősegítése.

(2) A településtervek megalkotása és módosítása során, valamint a településrendezési sajátos jogintézmények alkalmazásakor figyelemmel kell lenni

(...)

b) a helyi népesség identitásának erősítésére, kulturális örökségük sokféleségének és gazdagságának megőrzésére,

c) a történeti vagy településképi jelentőségű építészeti örökség és településrész védelmére, megőrzésére és méltó hasznosítására,”

4. Összefoglaló

Császár közigazgatási területén jelenleg tíz régészeti lelőhelyről tudunk. A település területén található régészeti lelőhelyek *ex lege* általános védelem alatt állnak.

A lelőhelyeken a népvándorlaskor kivételével minden nagyobb régészeti korszak emlékanyaga megtalálható. A régészeti emlékek közül kiemelkednek a római kori temetkezések és a római kori villaépület maradványai (6, 8, 10. lelőhely), valamint a középkori templomok (6, 9. lelőhely).

A település területén helyben megőrzendő és bemutatásra érdemes régészeti emlékről a 6. és a 10. lelőhelyen van tudomásunk. Amennyiben az ott lévő római kori villaépület és a középkori templom maradványai még nem károsodtak jelentős mértékben, akkor javasolható azok tudományos projekt keretében történő feltárása, és a nagyközönségnek történő bemutatása.

Az 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10. lelőhely területén a szokásosnál mélyebb szántás vagy egyéb talajforgatás során régészeti értékek károsodhatnak. Különösen nagyfokú a régészeti örökség ilyen jellegű veszélyeztetettsége a 9, és a 10. lelőhelyen, ahol római kori villaépület maradványait, valamint középkori temető sírjait károsítja a szántás vagy a mélyebb talajlazítás. A hasznosítási forma vagy a talajművelési módok megváltoztatásával a káros folyamatok megállíthatók lennének.

A 6. lelőhelyen fakitermelés és erdőtelepítés során örökségi értékek károsodhatnak. A lelőhelyet kincskeresők is látogatják és mára már teljesen megrongálták.

Alapvetően fontos, hogy a község belterületének egésze, valamint a már ismert régészeti lelőhelyek közvetlen környezete *régészeti érdekű területnek minősül*.

5. Nyilatkozat

Alulírott, Takács Károly, régész, nyilatkozom, hogy a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 84. § (2) bekezdésének a) pontja szerinti előírásnak megfelelően szerepelek a régészeti örökségvédelmi szakterületre vonatkozó szakértői névjegyzékben.

Régész diploma száma: 1510/2000 (ELTE-BTK).

Szakértői engedély regisztrációs száma: R4XH98

Nyilvántartásba vétel sorszáma: 17/2011

Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Győr, 2025. február 12.

/Takács Károly/

Alulírott **Németh Gyula**, település vezetőtervező nyilatkozom, hogy a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 84. § (2) bekezdésének c) pontja szerinti előírásnak megfelelően rendelkezem a hatástanulmány alapjául szolgáló településterv elkészítéséhez szükséges jogosultsággal.

Település vezetőtervező tervezői jogosultság száma: TT1 08-0066

Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Győr, 2025. február 14.

Németh Gyula